МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет української філології
Кафедра української мови та методики її навчання

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)

Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти освітнього
ступеня «Магістр»

Укладачі: Коваль В.О., Маслюк К.А.

Умань
2021

УДК 378.016:811.161.2(075.8)
М54

Рецензенти:

Новаківська Л.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри української літератури, українознавства та методики їх навчання;

Січкар С.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри практичного мовознавства.

Рекомендовано до друку вченою радою
факультету української філології
(протокол № 5 від 27 жовтня 2021 року)

М54 Методика навчання української мови (профільний рівень) : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Коваль В. О., Маслюк К. А. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. – 45 с.

Навчально-методичний посібник підготовлено для здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей, який включає у себе програму іспиту з методики навчання української мови (профільний рівень), список основної навчальної літератури та джерел для конспектування, тематику практичних і лабораторних занять (основні питання, практичні завдання, схеми аналізу уроків української мови, необхідний матеріал для виконання певних завдань), методичні орієнтири до кожного лекційного, практичного, лабораторного занять, а також словник лінгводидактичних термінів.

УДК 378.016:811.161.2(075.8)

© Коваль В.О., Маслюк К. А., уклад., 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мова є одним із найважливіших засобів профілізації старшокласників, оскільки вона вербалізує картину світу і цим самим формує цілісний світогляд кожної особистості. І найважливішим завданням освіти в Україні на сучасному етапі є залучення молоді до національної культури на основі української мови. Перегляд загальнокультурних і соціолінгвістичних підходів до вивчення української мови як рідної, так і державної зумовлює посилення уваги до фахової підготовки майбутніх учителів-словесників.

Провідна роль у системі підготовки вчителя української мови (профільний рівень) належить методиці навчання української мови. Старша школа характеризується тим, що підсумовує та узагальнює весь навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу, формує загальнолюдські, зокрема морально-етичні цінності (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), компетентності, важливі для сучасної, конкурентноздатної на національному та глобальному ринку праці особистості, її успішної самореалізації в суспільстві.

Майбутній учитель має оволодіти всіма існуючими методами й прийомами успішного навчання української мови не тільки в ЗЗСО[1], а й у профільній ланці, зокрема гімназії, ліцеї, коледжі, уміннями й навичками їх творчо застосовувати. Для досягнення мети профільного навчання української мови, яка полягає у формуванні інтелектуально розвиненої, морально досконалої, національно свідомої, духовно багатої мовної особистості, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її стилями, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), відзначається активною громадською позицією, готовністю до подальшого професійного орієнтованого навчання, спроможна самостійно визначати цілі самонавчання, самовиховання й саморозвитку та дієво їх реалізовувати, здобувач вищої освіти має зрозуміти, у чому полягає своєрідність роботи над мовою в школі, гімназії, ліцеї.

Ознайомлення з програмами і підручниками з української мови допоможе з’ясувати, який обсяг знань і навичок мають набути учні 10-11 класів, зрозуміти необхідність забезпечення наступності й перспективності в навчанні, одержати знання про принципи побудови програм і підручників з української мови (профільний рівень). У

процесі профільного навчання з лінгвістичних компетентностей важливо актуалізувати лексичну, семантичну і граматичну компетентності. Опанування орфоепічної, орфографічної, фонологічної компетентностей, засвоєних у попередніх ланках навчання і таких, що стали уміннями, продовжується, але функції такого навчального матеріалу ширші, багатоаспектні, де акцентується увага на складних орфограмах і пунктограмах.

Ступінь інтелектуально-психологічної готовності учнів старшої школи дає підстави вважати, що старшокласники вже опанували перший рівень мовної культури – рівень правильності, тобто оволоділи необхідним загальномовним лексичним складом літературної мови, орфоепічними, орфографічними і пунктуаційними навичками, граматичними нормами словозміни, словотворення та побудови речень. Старшокласники мають добру перспективу для повного оволодіння наступними рівнями мовної освіти і культури: незалежного користувача і ККМ[2].

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

1. **ЗЗСО** - заклад загальної середньої освіти.
2. **ККМ –** компетентний користувач мови.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(Питання до іспиту)

1. Розділ «Фонетика й орфоепія» в чинних програмах і підручниках з української мови.
2. Методи навчання фонетики, прийоми формування в учнів орфоепічних дій.
3. Подолання фонетичних діалектизмів у мовленні учнів старшої школи.
4. Попередження помилок, викликаних явищем інтерференції.
5. Пояснити роль орфоепічного словника в оволодінні нормами правильної вимови.
6. Зв'язок фонетики з вивченням графіки, орфографії, орфоепії, граматики, мовленнєвим розвитком.
7. Лінгвістичні, психологічні, лінгводидактичні засади навчання лексики і фразеології.
8. Розділ «Лексика і фразеологія» в чинних програмах і підручниках з української мови для учнів 10-11 класів (профільний рівень).
9. Методи навчання лексики і фразеології, прийоми формування в учнів старшої школи (профільний рівень) лексичної компетенції.
10. Система тренувальних вправ.
11. Засоби навчання лексики і фразеології на уроках української мови для учнів 10-11 класів (профільний рівень).
12. Значення і завдання вивчення будови слова.
13. Шляхи подолання труднощів у виділенні морфем.
14. Значення, завдання і принципи вивчення словотвору на уроках української мови (профільний рівень).
15. Зв'язок словотвору з будовою слова, фонетикою, лексикологією, морфологією, орфографією.
16. Використання наочності й ТЗН під час вивчення будови слова й словотвору.
17. Шляхи подолання труднощів у виділенні морфем.
18. Місце граматики в шкільному курсі української мови.
19. Методи і прийоми навчання граматики.
20. Основні напрями у методиці навчання граматики.
21. Принципи навчання граматики.
22. Пізнавальне і практичне значення граматики для учнів 10-11 класів (профільний рівень).
23. Взаємозв'язок граматики з іншими розділами шкільного курсу української мови (профільний рівень).

24. Ефективні прийоми роботи над граматичним матеріалом.

25. Зміст шкільного курсу морфології як методична проблема.

26. Лінгвістичні засади вивчення частин мови.

27. Реалізація принципів наступності і перспективності у вивченні шкільного курсу морфології

28. Методи, специфічні прийоми вивчення частин мови.

29. Етапи навчання морфології.

30. Оволодіння морфологічними нормами. Формування мовленнєвої компетенції учнів.

31. Специфічні методи і прийоми вивчення синтаксису.

32. Зв'язок синтаксису з морфологією.

33. Шляхи подолання труднощів при вивченні словосполучення і речення.

34. Основні засоби навчання на уроках засвоєння синтаксичної теорії.

35. Текст як основа методики мовленнєвого розвитку учнів.

36. Поняття лінгвістики тексту, спрямовані на формування методичної компетенції вчителя-словесника.

37. Значення мовленнєвої підготовки учнів.

38. Об'єкт, предмет, система понять методики розвитку мовлення.

39. Принципи мовленнєвої підготовки учнів.

40. Психологічні основи формування діалогічного мовлення учнів.

41. Принципи формування діалогічного мовлення учнів 10-11 класів (профільний рівень).

42. Методи, прийоми, засоби формування діалогічного мовлення учнів.

43. Проаналізуйте зміст розділу «Фонетика» в чинних програмах з української мови (профільний рівень).

44. Обґрунтуйте методику фонетичного розбору. Яка його роль у формуванні орфоепічних умінь і навичок?

45. Складіть завдання пошукового характеру до теми «Асимілятивні й дисимілятивні процеси в групах приголосних» для учнів 10 класу (профільний рівень).

46. Розробіть систему вправ, що сприяють формуванню лінгвістичної, мовленнєвої, комунікативної компетенцій у процесі навчання лексикології та фразеології на уроках української мови (профільний рівень).

47. Складіть план-конспект уроку вивчення нового матеріалу до розділу «Лексикологія і фразеологія української мови» для учнів 11 класу (профільний рівень).

48. Наведіть зразки лексичної роботи в системі занять із розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови (профільний рівень).

49. Обґрунтуйте класифікацію специфічних принципів навчання будови слова і словотвору у шкільному курсі української мови (профільний рівень).

50. Підготуйте конспект уроку на тему «Основні способи творення дієслів, прислівників. Складні, складноскорочені слова, способи їх творення та написання» для учнів 11 класу (профільний рівень).

51. Підготуйте дидактичний матеріал (5-6 карток) на одну з тем: «Морфемна і словотвірна структура слова. Основа похідна і непохідна. Твірна основа», «Основні способи словотвору. Історичні зміни в морфемному складі слова. Етимологія як учення про походження слів» (10 клас), «Словотвір іменників на позначення назв жителів певного населеного пункту. Творення присвійних прикметників. Творення прикметникових форм від різних географічних назв» (11 клас) з урахуванням соціокультурної змістової лінії.

52. Доберіть зразки вправ і завдань, спрямовані на подолання явища інтерференції, які можна використати на уроці української мови (профільний рівень) формування в учнів граматичних умінь і навичок.

53. Розробіть фрагмент уроку для учнів 10-11 класів з елементами роботи над формуванням граматичних понять, виділення і розрізнення їхніх основних ознак.

54. Підготуйте конспект уроку для учнів 10 класу (тема на вибір) з елементами упровадження інноваційних технологій у навчанні морфології.

55. Назвіть основні засоби навчання синтаксису на уроках української мови (профільний рівень) і підготуйте методичний коментар їх використання у контексті обраної вами теми.

56. Розробіть план-конспект уроку вивчення нового матеріалу на тему «Тире між підметом і присудком у простому реченні» для учнів 11-класу.

57. Підготуйте конспект уроку на тему «Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених однорідними членами» для учнів 11-го класу.

58. Розробіть 5-7 комунікативно-ситуативних вправ з метою вдосконалення монологічного мовлення учнів 11-го класу.

59. Розробіть 5-7 комунікативно-ситуативних вправ з метою вдосконалення діалогічного мовлення учнів 10-го класу.

60. Складіть конспект уроку для 11 класу «Складання і розігрування діалогів до запропонованих ситуацій на професійну тему. Переговори».

СПИСОК НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. Пентилюк. – К., 2009. – 302 с.

2. Коваль В. О., Коваль К.А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах : навчально-методичний посібник для студентів філологічних факультетів: реком. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України / Валентина Олександрівна Коваль, Катерина Анатоліївна Коваль; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. – 318 с.

3. Практикум з методики навчання української мови / за ред. М.І. Пентилюк / – К.: Ленвіт, 2011. – 366 с.

4. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.

5. Технологія сучасного уроку рідної мови / Н.Б. Голуб, Л.М. Дяченко, Н.М. Остапенко, В.В. Шляхова / За ред. Н.М. Остапенко. – Черкаси : Відлуння, 1999. – 127 с.

Допоміжна

1. Авраменко О.М., Коваленко Л.Т. Українська мова та література. Довідник. 1700 завдань у тестовій формі. І частина. – К.: грамота, 2009. – 480 с.

2. Авраменко О.М., Коваленко Л.Т. Українська мова та література. Збірник завдань у тестовій формі. ІІ частина. – К.: грамота, 2009. – 480 с.

3. Біляєв О. М. Культура мовлення учителя-словесника // Дивослово. – 1995. – № 1. – С. 37–44.

4. Біляєв О. М. Сучасний урок української мови. – К.: Радянська школа, 1981. – 167 с.

5. Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б. Українська мова. Академічний рівень. Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Зодіак-Еко, 2010.

6. Дика Н. Робота над граматичними (синтаксичними) помилками // Дивослово. – 2002. – № 12. – С. 40 – 42.

7. Дмитренко Г. Займенник (6 клас) // Урок української. – 2000. – №10. – С. 30 – 35.

8. Дубовик С. Застосування методики взаємного навчання на уроках української мови в школі (вивчення тем «Прислівник» і «Дієприслівник») // Українська мова і література в школі. – 2004. – №4. – С. 6 – 8.

9. Заболотний В.В., Заболотний О.В. Українська мова: Навчальний посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. К.: Генеза, 2009. – 272 с.

10. Заболотний О.В., Заболотний В.В. Українська мова. Рівень стандарту. Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Ґенеза, 2010.

11. Збірник курсів за вибором і факультативів з української мови / За загальною редакцією Таранік-Ткачук К.В. – К.: Грамота, 2010.

12. Інноваційні технології навчання методики української мови у вищих навчальних закладах та середніх освітніх закладах : [навч.-метод. посібник для студентів вищих навчальних закладів філологічних спеціальностей] / [О.І.Потапенко, Л.П.Кожуховська, Л.Е.Довбня та ін.]; за заг. ред. О. І. Потапенка. К. : Міленіум, 2006. 142 с.

13. Інтерактивні технології при вивченні української мови / Укладання Раїси Опришин, Людмили Залюбавської. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 80 с.

14. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти: – К.: Ленвіт, 2000.

15. Караман С. О. Формування методичної компетентності студентів-філологів. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2015. Вип. 1-2. С. 88-92.

16. Кащук А. Будова слова в українській мові (у завданнях, запитаннях і відповідях) // Українська мова та література в школі. – 2002. – №7. – 216 с.

17. Коваль В. Безмежний як думка (Система комбінованих уроків із вивчення фразеологізмів) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – № 6. –С. 6 – 11.

18. Концепція мовної освіти 12-річної школи // Дивослово. – 2002. – №8. – С.59 – 70.

19. Лаврінчук І. Аналіз диктанту. Алгоритм роботи над помилками // Українська мова і література. – 2005. – №6. – С. 1 – 13.

20. Масальський В. І. Питання методики, граматики, правопису і розвитку мови учнів. – К.: Радянська школа, 1953. – 76 с.

21. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови. – К.: Радянська школа, 1984. – 222 с.

22. Методика вивчення української мови у школі / О.М. Біляєв, В.Я. Мельничайко, М.І. Пентилюк. – К.: Радянська школа, 1987. – 364 с.

23. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія): Навчальний посібник. – К.: Освіта України, 2009. – 464 с.

24. Методика викладання української мови в середній школі / І.С. Олійник, В.К. Іванченко, Л.П. Рожило, О.С. Скорик. – К.: Вища школа, 1989. – 429 с.

25. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах / За ред. Дороз В.Ф. – К., 2008. – 386 с.

26. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І. Пентилюк. – К., 2000. – 285 с.

27. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах // Колектив авторів за редакцією М.І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2009. – 400 с.

28. Новосьолова В.І., Скуратівський Л.В., Плетньова Л.В. Українська мова. Збірник тестових завдань для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання 11 клас. – К.: Ґенеза, 2009. – 118 с.

29. Ободянська Н. Діагностика й викорінювання орфографічних помилок у письмових роботах учнів // Українська мова і література. – 2005. – № 6. – С.8 – 10.

30. Омельчук С. Формування навичок стилістичного аналізу складних синтаксичних конструкцій // Дивослово. – № 2003. – № 12. –С. 33 – 35.

31. Пентилюк М. І. Питання стилістики в шкільному курсі мови // Українська мова і література в школі. – 1974. – № 6. – С. 57–61.

32. Плющ М. Я. Вивчення морфології в 5–6 класах. – К.: Радянська школа, 1988. – 92 с.

33. Плющ М.Я., Тихоша В.І., Караман С.О., Караман О.В. Українська мова. Профільний рівень. Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Освіта, 2010.

34. Програми з української мови для 5–11 класів загальноосвітньої школи. – К.: Шкільний світ, 2016-2017.

35. Програми спецкурсів та факультативів з української мови / упор. В. Федоренко, Т. Федяй. – К.: Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 120 с.

36. Українська мова. Профільний рівень : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / А.А. Ворон, В.А. Солопенко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 288 с. : іл.

37. Українська мова (профільний рівень) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / С.О. Караман, О.М. Горошкіна, О.В. Караман, Л.О. Попова. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – 272 с. : іл.

38. Українська мова. Профільний рівень : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / А.А. Ворон, В.А. Солопенко. – К. : Видавничий дім «Освіта». 2019. – 272 с. : іл.

39. Українська мова (профільний рівень) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / С.О. Караман, О.М. Горошкіна, О.В. Караман, Л.О. Попова. – Харків : Вид-во «Ранок», 2019. – 272 с. : іл.

40. Сучасний урок української мови. / М.І.Петимок, Т.Т.Окуневич. – К.: Основа, 2007. – 169 с.

41. Технологія сучасного уроку рідної мови / Н.Б. Голуб, Л.М. Дяченко, Н.М. Остапенко, В.В. Шляхова. – Черкаси: Відлуння, 2011. – 248 с.

42. Удосконалення змісту і методів навчання української мови / В.Я. Мельничайко, М.І. Пентилюк, Л.П. Рожило. – К.: Радянська школа, 1982. – 206 с.

43. Українська мова і література. Програми факультативних і спеціальних курсів: 7-11 класи. Вип. 1. – К.: Ред. журн. «Дивослово», 2007.

44. Українська мова і література. Програми факультативних та спеціальних курсів: 8-11 класи. Вип. 2. – К.: Видавництво «Дивослово», 2008.

45. Шелехова Г.Т. Використання вправ з аудіювання і читання на уроках рідної мови в 6 класі. // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 4. – С. 2 – 6.

46. Шелехова Г.Т. Інноваційні підходи до укладання нової програми з української (рідної) мови для 5 – 12 класів / Українська філологія: теоретичні та методичні аспекти навчання. – Черкаси: Брама–Україна, 2005. – С. 55 – 59.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України / http:// www. mon. gov. ua
2. Національна бібліотека імені Вернадського / http:// www. nbuv. gov. ua

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Голуб Н. Ситуаційний метод на уроках української мови в школі / Н. Голуб // Українська мова і література в школі. – 2013. - №7. – С.18-24.
2. Гнаткович Т. Методичні аспекти формування мовної й мовленнєвої компетентності школярів у процесі вивчення складносурядного речення / Т. Гнаткович // Українська мова і література в школі. – 2012. - №6. – С. 2-8.
3. Дроздова І. Проблеми навчання усного й писемного професійного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей ВНЗ / І. Дроздова // Українська мова і література в школі. – 2013 - №4. – С. 42-46
4. Друженко Р. Перспективи актуалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови. Українська мова і література в школах України. 2014. № 1. С. 15-18.
5. Кузнєцова Г. Наукові основи професійної вправності вчителя-словесника від ретроспекції до сьогодення / Г. Кузнєцов // Українська мова і література в школі. – 2013. - №5. – С. 42-51.
6. Кулик О. Текстоцентричний підхід як необхідна умова формування комунікативної компетентності учнів. Українська мова і література в школах України. 2017. №7-8. С. 34-37.
7. Кучерук О. Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактики / О. Кучерук // Українська мова і література в школі. – 2013. - №3. – С. 10-15.
8. Литвин Т. Використання гри на уроках української мови для активізації пізнавальної й розумової діяльності учнів / Т. Литвин // Українська мова і література в школі. – 2013. - №1. – С. 7-12.
9. Олійник А. Дидактичний матеріал з морфології. Профільний рівень. Українська мова і література в школі. 2019. - №4.- С. 29 – 33.
10. Пентилюк М. Варіативні форми проведення сучасного уроку української мови / М. Пентилюк, Т. Окуневич // Українська мова і література в школі. – 2014. - №1. – С. 2-7.
11. Симоненкова Т. Формування творчих здібностей учнів засобами української мови / Т. Симоненкова // Українська мова і література в школі. – 2012. - №7. – С. 6-11.
12. Словник української мови: В 11 томах / За ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3	
Курс	1	1
Семестр	2	2
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:	90 год.	90 год.
Аудиторні:	44 год.	8 год.
Лекційні	20 год.	4 год.
Семінарські / Практичні	14 год.	2 год.
Лабораторні	44 год.	2 год.
Самостійна робота	24 год.	42 год.
Індивідуальні завдання	22 год.	40 год.
Форма семестрового контролю	іспит	іспит

Програма навчальної дисципліни «Методика навчання української мови (профільний рівень)»

Змістовий модуль І. Українська мова як навчальна дисципліна для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Тема 1. ***Систематизація методики навчання фонетики, орфоепії та графіки (профільний рівень)***

Тема 2. ***Значення, місце і принципи вивчення лексикології, фразеології, будови слова та словотвору у шкільному курсі української мови (профільний рівень)***

Тема 3. ***Пізнавальне й практичне значення граматики у шкільному курсі української мови (профільний рівень)***

Тема 4. ***Узагальнення методики навчання орфографія та пунктуація у шкільному курсі української мови у 10-11 класах (профільний рівень)***

Тема 5. ***Особливості методики навчання із стилістики (профільний рівень)***

Змістовий модуль ІІ. Мовленнєвий розвиток учнів

Тема 1. ***Методика роботи над текстом***

Тема 2. ***Методика формування комунікативних умінь і навичок учнів 10-11 класів профільний рівень)***

Тема 3. ***Методика удосконалення комунікативної компетентності учнів 10-11 класів (профільний рівень)***

Тема 4. ***Методика вивчення загальних відомостей про мову***

Тема 5. ***Формування ключових компетентностей в учнів (профільний рівень)***

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1-2	90	20	10	14	22	24	90	4	2	2	40	42
Модуль 1												
Змістовий модуль І. *Українська мова як навчальна дисципліна для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів*												
Тема 1. Систематизація методики навчання фонетики, орфоепії та графіки (профільний рівень)	10	2	2	2	2	2	12	2	2		4	4
Тема 2. Значення, місце і принципи вивчення лексикології, фразеології, будови слова та словотвору у шкільному курсі української мови (профільний рівень)	10	2	2	2	2	2	8				4	4
Тема 3. Пізнавальне й практичне значення граматики у шкільному курсі української мови (профільний рівень)	10	2	2	2	2	2	8				4	4
Тема 4. Узагальнення методики навчання орфографія та пунктуація у шкільному курсі української мови (профільний рівень)	12	2		2	4	4	8				4	4
Тема 5. Особливості методики навчання із стилістики (профільний рівень)	6	2			2	2	10			2	4	4
Разом за змістовим модулем 1	48	10	6	8	12	12	46	2	2	2	20	20
Усього годин	**48**	**10**	**6**	**8**	**12**	**12**	**46**	**2**	**2**	**2**	**20**	**20**

Змістовий модуль ІІ.												
Тема 1. Методика роботи над текстом	8	2	2		2	2	10	2			4	4
Тема 2. Методика формування комунікативних умінь і навичок учнів (10-11 класів (профільний рівень)	8	2			2	4	8				4	4
Тема 3. Методика удосконалення комунікативної компетентності учнів 10-11 класів ((профільний рівень)	10	2	2	2	2	2	8				4	4
Тема 4. Методика вивчення загальних відомостей про мову	8	2	2		2	2	10				4	6
Тема 5. Формування ключових компетентностей в учнів (профільний рівень)	8	2	2		2	2	8				4	4
Разом за змістовим модулем 2	42	10	8	2	10	12	44	2			20	22
Усього годин	**42**	**10**	**8**	**2**	**10**	**12**	**44**	**2**			**20**	**22**
Модуль 2 ІНДЗ												
Усього годин	**90**						**90**					

№ п/п	ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	Кількість годин
1.	Систематизація методики навчання фонетики, орфоепії та графіки (профільний рівень)	2
2.	Значення, місце і принципи вивчення лексикології, фразеології, будови слова та словотвору у шкільному курсі української мови (профільний рівень)	2
3.	Пізнавальне й практичне значення граматики у шкільному курсі української мови (профільний рівень)	2
4.	Методика роботи над текстом	2
5.	Методика удосконалення комунікативної компетентності учнів 10-11 класів (профільний рівень)	2
	Всього	**10**

№ з/п	ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	Кількість годин
1-2	Моделювання структури і змісту різнотипних уроків вивчення лексики, фразеології, будови слова та словотвору та розділу морфологія (профільний рівень)	4
3.	Поглиблення і систематизація найважливіших відомостей із синтаксису простого і складного речення	2
4.	Методика формування орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів	2
5.	Методика вдосконалення монологічного та діалогічного мовлення учнів 10-11 класів (профільний рівень)	2
6-7	Методика стилістичного аналізу тексту та підвищення рівня культури мовлення учнів. Зміст та структура вступних уроків з української мови (профільний рівень) та методика їх проведення	4
	Всього	**14**

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І-ІІ

Українська мова як навчальна дисципліна для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Практичне заняття №1

Тема: Систематизація методики навчання фонетики, орфоепії та графіки (профільний рівень).

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Зміст шкільного курсу фонетики та його значення. Зв'язок занять з фонетики з вивченням графіки, орфографії, орфоепії, граматики, із заняттями з розвитку мовлення.
2. Завдання вивчення фонетики.
3. Формування орфоепічних навичок, удосконалення дикції й розвиток умінь володіти голосом (змінювати його за висотою, силою, темпом, тембром).
4. Зіставлення діалектної й літературної вимови. Подолання фонетичних діалектизмів.
5. Методи і прийоми вивчення фонетики й орфоепії.
6. Використання наочності й ТЗН у процесі вивчення фонетики й орфоепії.
7. Роль орфоепічних словників.

ІІ. Виконати завдання:

1. Сформулюйте мету (навчальну, розвиваючу, виховну) уроку узагальнення й систематизації знань з теми «Фонетика. Графіка. Орфографія. Орфоепія» (10 клас).
2. Виконайте вправи №91, №105, №114 за підручником Караман С.О., Горошкіна О. М., Караман О. В. Попова Л.О. «Українська мова (профільний рівень)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти (2018 р.)
3. Складіть план-конспект уроку вивчення нового матеріалу до теми «Основні норми сучасної літературної вимови. Особливості вимови голосних, приголосних звуків та їх сполучень» (11 клас).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні засоби милозвучності української мови? 2. Охарактеризуйте особливості вивчення фонетики й орфоепії української мови в школах з національною мовою навчання? 3. Назвіть шляхи подолання фонетичних діалектизмів? 4. Які існують помилки інтерферуючого характеру та вкажіть шляхи їх попередження і виправлення? 5. Розкажіть про вимоги до повного фонетичного розбору? 6. Як користуватися орфоепічними словниками на уроках української мови?

Практичне заняття №2

Тема: Значення, місце і принципи вивчення лексикології, фразеології, будови слова та словотвору у шкільному курсі української мови (профільний рівень).

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Зміст шкільного курсу лексикології.

2. Значення, місце і принципи вивчення лексики.

3. Методика навчання фразеології української мови, шляхи засвоєння фразеологізмів.

4. Система тренувальних вправ із лексики й фразеології. Вироблення навичок користування словниками різних типів. Лексичний аналіз тексту.

5. Наочні посібники з лексики і фразеології, методика їх використання.

6. Значення і завдання вивчення будови слова.

7. Методика поглиблення знань про значущі частини мови (морфеми).

8. Прийоми вивчення морфемної будови слова.

9. Методика словотвору: значення, зміст, завдання і принципи вивчення словотвору в школі. Зв'язок з будовою слова, фонетикою, лексикою, морфологією, орфографією.

10. Використання наочності й ТЗН під час вивчення будови слова і словотвору.

ІІ. Виконати завдання:

1. За тлумачним словником визначте, скільки лексичних значень мають слова *іти, голова, легкий*. Складіть п'ять речень, у кожному з яких ці слова були б із різним лексичним значенням.

2. Створіть пейзажну замальовку, використовуючи омоніми *місяць, лист, дорога, дзвінка, ключ, сонце, світило*.

3. Підготуйте 5 вправ на урок формування умінь та навичок із теми «Омоніми. Синоніми. Антоніми. Пароніми» для учнів 10 класу.

4. На основі синонімії будуються такі стилістичні фігури: *евфемізм, перифраза, градація, посилюваний повтор, тавтологія*. Дайте визначення кожному з них та наведіть приклади речень. (Ворон, 10 клас)

5. Складіть план-конспект уроку вивчення нового матеріалу до теми «Словотвір. Морфологічні і неморфологічні способи творення слів. Зміни приголосних при словотворі» (10 клас).

Питання для самоконтролю

1. Які труднощі виникають в учнів при засвоєнні лексичних понять? 2. Наведіть приклади тренувальних вправ з лексики та фразеології? 3. Робота з тлумачним словником, словниками синонімів, фразеологізмів, іншомовних слів та ін. 4. Яке значення має лексична робота в системі занять із розвитку мовлення на уроках української мови (профільний рівень)? 5. Розкажіть про вивчення синонімів, омонімів, антонімів, архаїзмів та інших лексичних категорій, вивчення яких передбачене програмою. 6. Яке значення для учнів 10-11 класів має процес вивчення морфемної будови слова на уроках української мови? 7. Які труднощі виникають в учнів при засвоєнні словотвірних понять? 8. Опишіть методику проведення словотвірного аналізу?

Практичне заняття №3

Тема: Пізнавальне й практичне значення граматики у шкільному курсі української мови (профільний рівень).

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Місце граматики в шкільному курсі української мови.
2. Пізнавальне й практичне значення граматики, її роль у формуванні вмінь і навичок, у попередженні та подоланні граматичних помилок, збагаченні мовлення.
3. Короткий огляд основних напрямів навчання граматики.
4. Основні принципи навчання граматики в школі.
5. Методи і прийоми навчання граматики.

ІІ. Виконати завдання:

1. Перепишіть речення, підкресліть у ньому іменники та виконайте їх морфологічний розбір за схемою.

Як не любити зими сніжно-синьої на Україні моїй, саду старого в пухнастім інеї, сивих, веселих завій?

Послідовність розбору:

1) іменник, загальне значення, на яке питання відповідає;
2) початкова форма іменника (називний відмінок однини);
3) назва власна чи загальна;
4) рід;
5) відміна (чи незмінний), група, якщо є;
6) відмінок;
7) число (має форму однини і множини чи одну із них);
8) синтаксична роль.

2. Складіть план-конспект уроку узагальнення і систематизації знань, умінь та навичок (на метеріалі теми «Займенник» (10 клас)).

3. Виконайте вправи №486, №490 за підручником Караман С.О., Горошкіна О.М., Караман О.В., Попова Л.О. «Українська мова (профільний рівень)» підручник для 10 класу.

Питання для самоконтролю

1. Яке значення має граматика в шкільному курсі української мови (профільний рівень)? 2. Наведіть приклад граматичного розбору речення. 3. Розкажіть про міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки під час навчання граматики. 4. Охарактеризуйте граматичний розбір (значення, види і прийоми виконання). 5. Опишіть основні напрями навчання граматики. 6. Назвіть основні принципи навчання граматики в школі (профільний рівень). 7. У чому полягає пізнавальне й практичне значення граматики?

Практичне заняття №4

Тема: Методика роботи над текстом.

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Текст як лінгводидактичне поняття.

2. Роль тексту у формуванні комунікативної компетенції учнів 10-11 класів (профільний рівень).

3. Принципи і методи ознайомлення учнів із текстом, його структурою й засобами побудови.

4. Поняття текстоцентричного підходу до навчання мови.

5. Лінгвостилістичний аналіз тексту.

ІІ. Виконати завдання:

1. Підготуйте тексти різних типів (на вибір) та розробіть до них систему завдань для учнів 10-11 класів.

2. Розробіть план-конспект уроку розвитку зв'язного мовлення з використанням стилістичних завдань (10-11 класи).

Питання для самоконтролю

1. Розкажіть про зв'язок лінгвістики тексту з когнітивною та комунікативною методикою, психолінгвістикою, риторикою й культурою мовлення? 2. Які ви знаєте види текстів, дайте характеристику кожному з них? 3. Охарактеризуйте структурну та інтонаційну цілісність тексту. 3. Як саме текст впливає на комунікативну діяльність учнів? 4. Назвіть основні принципи ознайомлення учнів із текстом. 5. Розкажіть про методику проведення лінгвістичного аналізу публіцистичного тексту. 6. Які ви знаєте посібники, присвячені методиці роботи з текстом?

Практичне заняття №5

Тема: Методика удосконалення комунікативної компетентності учнів 10-11 класів (профільний рівень).

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Основні форми занять із мови в 10-11 класах.

2. Удосконалення умінь і навичок із різних видів мовленнєвої діяльності.

3. Форми і методи роботи в 10-11 класах.

4. Особливості уроків української мови в старших класах (профільний рівень).

5. Аналіз творів і робота над піднесенням стилістичної, орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів.

ІІ. Виконати завдання:

1. Підготуйте наукове повідомлення з посиланням на дослідження авторитетних учених на одну із запропонованих тем: «Мова – духовна скарбниця народу», «Джерела збагачення української мови», «З історії походження української мови»

2. Розробіть план-конспект уроку-конкурсу для удосконалення комунікативної компетентності учнів 10-11 класів.

3. Складіть бібліографічний словник українських методистів-дослідників методики зв'язного мовлення.

Питання для самоконтролю

1. Які ви знаєте способи розширення і поглиблення знань зі стилістики, культури мовлення і риторики? 2. У чому полягає проведення індивідуальної роботи з учнями над повторення і поглибленням знань з української мови? 3. Назвіть основні методи роботи в старших класах (профільний рівень). 4. Розкажіть про роботу над мовленням учнів у зв'язку з вивченням літератури.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №1-2

Тема: Моделювання структури і змісту різнотипних уроків вивчення лексики, фразеології, будови слова та словотвору та розділу морфологія (профільний рівень).

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Типи уроків з української мови.
2. Організація методичних спостережень за уроками різних типів.
3. Формування комунікативних умінь і навичок учнів на різнотипних уроках.
3. Добір системи вправ і завдань на уроках української мови.
4. Структура уроку. Характеристика основних структурних елементів уроку.

ІІ. Практичні завдання:

1. Назвіть відомі вам методи і прийоми зацікавлення учнів новою темою (на матеріалі розділу «Фразеологія художнього мовлення, наукова, публіцистична, офіційно-ділова».
2. Складіть план-конспект уроку формування умінь і навичок до теми «Основні способи творення дієслів, прислівників. Складні, складноскорочені слова, способи їх творення та написання.
3. Підготуйте комплект роздавальних карток розгалуженої системи до розділів «Будова слова» і «Словотвір».

ІІІ. Запитання для бесіди:

1. Якою є структура уроку вивчення нового матеріалу?
2. З якою метою проводять уроки узагальнення і систематизації вивченого?
3. Яку систему вправ варто добирати на уроках формування умінь і навичок?
4. Охарактеризуйте структуру уроку з розвитку зв'язного мовлення.
5. Обґрунтуйте доцільність проведення нестандартних уроків.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Поглиблення і систематизація найважливіших відомостей із синтаксису простого і складного речення.

І. Опрацювати теоретичні питання:

1.Сучасні підходи до вивчення синтаксису простого і складного речення у лінгводидактиці.
2. Особливості вивчення складного синтаксичного цілого й актуального членування речення.
3. Методи й прийоми теоретично-практичного вивчення синтаксису: синтаксичний розбір речення, заміна одних синтаксичних конструкцій іншими, поширення і скорочення речень.
4. Моделювання уроку узагальнення й систематизації вивченого в 10-11 класах.
5. Технологія вивчення односкладних і неповних речень.

ІІ. Практичні завдання:

1. Виконайте вправи №269, №270 за підручником Станіслава Карамана, Олени Горошкіної, Ольги Караман, Людмили Попової «Українська мова» (профільний рівень) для 11 класу (2019 р.)
2. Підготуйте 5 вправ на урок узагальнення та систематизації знань до теми «Складні і багатокомпонентні речення» для учнів 10-11 класів.
3. Зробіть синтаксичний розбір речення:

Справді, деякі різновиди фіалки нагадують очі, вони викликають у людській уяві приємні враження.

ІІІ. Запитання для бесіди:

1. Розкажіть про зв'язок синтаксису з лексикологією, морфологією і розвитком мовлення учнів
2. Назвіть особливості будови складного багатокомпонентного речення з різними видами зв'язку.
3. Формування умінь і навичок із синтаксису.
4. Наведіть приклади використання наочності й ТЗН у процесі вивчення синтаксису.
5. Назвіть специфічні методи і прийоми вивчення синтаксису.
6. Розкажіть про реалізацію системного підходу у вивченні складного речення.
7. Охарактеризуйте роботу з розвитку зв'язного мовлення учнів на різних етапах засвоєння синтаксичної теорії.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Методика формування орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів.

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Значення орфографії та її місце в шкільному курсі української мови.
2. Методика вивчення орфографічних правил.
3. Основні принципи та прийоми навчання орфографії.
4. Труднощі у вивченні орфографії, шляхи їх подолання.
5. Найважливіші принципи навчання пунктуації.
6. Основні методичні прийоми навчання пунктуації.
7. Поняття про пунктограму.
8. Види вправ з пунктуації.
9. Методика виправлення, обліку й класифікації пунктуаційних помилок.

ІІ. Практичні завдання:

1. Перевірте контрольні перекази учнів одного класу (10 – 11 класи) і зробіть їх аналіз.
2. Розробіть систему завдань для індивідуальної роботи над помилками.
3. Підготуйте картку обліку помилок у переказах одного класу (10 -11 класи).

ІІІ. Запитання для бесіди:

1. Назвіть основні принципи навчання орфографії.
2. Які є види орфографічних вправ та охарактеризуйте методику їх проведення?
3. Поясніть залежність навчання орфографії від принципів українського правопису?
4. Охарактеризуйте систему роботи над орфографічними помилками.
5. Назвіть види орфографічних вправ та поясніть методику їх проведення.
6. Які існують вимоги до грамотного письма і культури мовлення?
7. Розкажіть про пунктуаційні правила, назвіть їх класифікацію.
8. Охарактеризуйте основні методичні прийоми навчання пунктуації.
9. Поясніть причину виникнення пунктуаційних помилок, назвіть шляхи їх попередження.
10. Яке значення мають диктанти на уроках української мови?

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Методика вдосконалення монологічного та діалогічного мовлення учнів.

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Мовлення і спілкування як методичні поняття.
2. Методи, прийоми, засоби формування монологічного мовлення учнів.
3. Методи, прийоми, засоби формування діалогічного мовлення учнів.
2. Розвиток діалогічного й монологічного усного мовлення учнів.
3. Психологічні основи формування діалогічного та монологічного мовлення учнів.
4. Основні напрями і принципи мовленнєвої підготовки учнів.
5. Ознайомлення з мовленнєвими нормами та комунікативними якостями мовлення.
6. Робота над продуктивними видами мовленнєвої діяльності.

ІІ. Практичні завдання:

1. Укладіть термінологічний словник «Види мовленнєвої діяльності» (10-12 термінів).
2. Розробіть 5-7 комунікативно-ситуативних вправ з метою вдосконалення монологічного мовлення учнів 11-го класу.
3. Складіть конспект уроку для 10 класу «Складання і розігрування діалогів до запропонованих ситуацій у дистантному й контактному спілкуванні. Моделювання телефонної розмови».

ІІІ. Запитання для бесіди:

1. Розкажіть про особливості монологічного та діалогічного мовлення.
2. У чому полягає сутність найголовніших мовленнєвознавчих понять?
3. Назвіть основні функції навчального діалогу?
4. Розкажіть про використання невербальних засобів у процесі діалогічного мовлення.
5. Назвіть принципи формування діалогічного мовлення учнів.

6. Назвіть функції монологу.
7. Яка роль мовленнєвого етикету у спілкуванні?

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №6-7

Тема: Методика стилістичного аналізу тексту та підвищення рівня культури мовлення учнів. Зміст та структура вступних уроків з української мови (профільний рівень) та методика їх проведення.

І. Опрацювати теоретичні питання:

1. Предмет і завдання шкільної стилістики.
2. Методи і прийоми навчання стилістики.
3. Спостереження над мовою зразкових текстів різних стилів мовлення.
4. Наступність і перспективність у формуванні культуромовних умінь і навичок учнів.
5. Ознайомлення учнів з особливостями культури усного і писемного мовлення.
6. Теоретична основа вступних уроків. Особливості технології вступних уроків.

ІІ. Практичні завдання:

1. Доберіть у підручниках для 10-11 класів (профільний рівень) 3-4 вправи, що формують комунікативну вправність учнів і дайте їм методичну характеристику.
2. Зробіть стилістичний аналіз самостійно дібраного тексту одного зі стилів мовлення.
3. Складіть конспект нестандартного уроку «Стилі мовлення» у 10 класі.

ІІІ. Запитання для бесіди:

1. Що таке стилістичний аналіз тексту?
2. Які основні аспекти вивчення стилістики та культури мовлення в школі?
3. Як пояснити учням поняття «стиль мови» і «стиль мовлення»?
4. Які ви знаєте види вправ із культури мовлення?
5. Охарактеризуйте ознайомлення учнів з особливостями культури усного і писемного мовлення.
6. Розкажіть про формування умінь дотримуватися комунікативних якостей мовлення під час побудови власних висловлювань.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Зміст і форми самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів вищої освіти – це одна з організаційних форм навчання, яка регламентується робочим навчальним планом. Зміст самостійної роботи визначається у навчальній програмі кожної дисципліни з орієнтацією на вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця.

Навчальний матеріал, передбачений для самостійного опрацювання здобувачем вищої освіти, підлягає підсумковому контролю нарівні з матеріалом, який опрацьовується під час навчальних занять.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає:

- Опрацювання окремих тем теоретичного курсу «Методики навчання української мови» (профільний рівень);
- Підготовку до практичних і лабораторних занять;
- Підготовку до різних форм контролю
- Виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.

Змістом самостійної роботи здобувачів вищої освіти є:

- Опрацювання рекомендованої літератури;
- Ознайомлення із зразками методичних матеріалів;
- Розробка уроків, позакласних заходів і методичних рекомендацій;
- Аналіз програм навчальних предметів (обов'язкових і за вибором), факультативів, спецкурсів, рекомендованих Міністерством освіти і науки України до використання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів;
- Аналіз календарного планування;
- Аналіз шкільних підручників профільного рівня;
- Повторення та систематизація навчального матеріалу;
- Написання рефератів, тез, статей, рецензій тощо;
- Анотування наукових джерел;
- Добір та опрацювання фахової літератури;
- Пошук інформації в мережі Інтернет (використання web-браузерів, баз даних, користування інформаційно-пошуковими, інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами);
- Організація діалогу в мережі Інтернет (використання електронної пошти, синхронних телеконференцій);
- Створення тематичних web-сторінок і web-квестів.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Основні етапи формування і розвитку української національної мови.
2. Роль Кирила і Мефодія у становленні слов'янської писемності.
3. Писемна і усна форми літературної мови. Діалекти як історична база літературних мов.
4. Місце фонетики та орфоепії в системі мови. З історії української фонетики.
5. Соціолінгвістичні фактори, що впливають на вимову людини.
6. Орфоепічна норма. Особливості використання орфоепічного словника на уроках української мови (профільний рівень).
7. Основні принципи української орфографії.
8. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи профільного рівня в навчанні фонетики.
9. Становлення методики навчання фонетики.
10. Відомі українські науковці, які досліджували проблеми навчання фонетики.
11. Основні орфографічні норми. Типові помилки, зумовлені відхиленням від орфографічної норми.
12. Сучасні підходи в навчанні лексики і фразеології (системний, функційно-стилістичний, компетентнісний, проблемний тощо).
13. Значення лексичних і фразеологічних знань, умінь та навичок у формуванні мовної особистості.
14. Мета і завдання методики навчання лексики і фразеології на уроках української мови (профільний рівень).
15. Своєрідність специфічних прийомів навчання лексикології та фразеології.
16. Реалізація комунікативно-діяльнісного й функційно-стилістичного підходів під час вивчення будови слова і словотвору.
17. Ознайомлення учнів із способами словотвору. Труднощі у засвоєнні словотворчих понять; система вправ; словотворчий аналіз, методика його проведення.
18. Наступність і перспективність у вивченні будови слова і словотвору.
19. Засвоєння теоретичних відомостей з морфології. Формування мовної компетенції учнів.
20. Оволодіння морфологічними нормами. Формування мовленнєвої компетенції учнів.
21. Актуальні проблеми методики вивчення службових частин мови.
22. Необхідність забезпечення системного підходу в навчанні граматики.
23. Сучасні підходи до вивчення синтаксису простого і складного речення у лінгводидактиці.
24. Речення як основна синтаксична і комунікативна одиниця.
25. Шляхи подолання труднощів при вивченні словосполучення і речення.

26. Зв’язок читання і письма з формуванням орфографічних навичок учнів 10-11 класів.

27. Методика редагування тексту з орфографічними помилками.

28. Застосування інноваційних технологій у навчанні орфографії.

29. Ознайомлення зі словниками на спеціальних уроках.

30. Місце диктанту як прийому організації навчальної діяльності у засвоєнні орфографії.

31. Робота з діалектним словником на уроках української мови (профільний рівень).

32. Історія розвитку методики зв’язного мовлення.

33. Внесок провідних учених-методистів у методику зв’язного мовлення.

34. Мовленнєва ситуація. Мовленнєві ролі та наміри мовця і слухача.

35. Комунікативні ознаки мовлення. Поняття про комунікативну доцільність, точність, ясність, правильність, чистоту, логіку, послідовність, образність, виразність, естетичність мови.

36. Види робіт із розвитку зв’язного мовлення учнів старшої школи профільного рівня за вимогами чинних програм.

37. Сутність системи роботи з культури мовлення в старшій школі.

38. Поняття стилістики у змістових лініях чинної шкільної програми з української мови (профільний рівень).

39. Культура мовлення вчителя-словесника.

40. Позаурочні форми роботи зі стилістики та культури мовлення.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №1
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ДЛЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

1. Завдання теоретико-практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Підготувати повідомлення (за вибором студента) за фаховими публікаціями:

- Бондаренко Н. Лінгвістичні засади роботи над стилістичним синтаксисом рідної мови в 11 класі профільної школи. Українська мова і література в школі. 2009. № 8. С. 16–19.
- Коваленко С. Маліченко Л., Нечипоренко О. «Живи, Україно, живи для краси, для сили, для правди, для волі!». Інтегрований урок – лінгвостилістичне дослідження в 11 класі. Дивослово. 2011. № 8. С. 35–39.
- Редька Т. Як почути стиль? Матеріали до уроку української мови з теми «Стилістичні засоби фонетики» в 10 класі. Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2008. № 4. С. 23–26.

2. Назвіть стилістичні уміння та навички старшокласників. Назвіть прийоми вивчення стилістики. Укладіть детальний план-конспект уроку з теми (за вибором студента):

- «Стилістичні засоби лексикології і фразеології».
- «Стилістичні засоби фонетики».
- «Стилістичні можливості граматичних форм часу, способу, особи, виду, стану дієслів. Функції дієслова в художному стилі. Синонімія форм часу дієслів. Стилістичне вживання способових і часових форм дієслова».
- «Стилістичне використання засобів словотвору. Синонімія словотвірних афіксів. Національно-специфічне вживання зменшено-пестливих форм. Особливості вживання осново- і словоскладання, абревіатур, їх правильна вимова».

3. Доберіть тексти нетрадиційних видів диктантів: диктант-тест, диктант-змагання, диктант інформаційної дії, диктант-гіпотеза, диктант з обґрунтуванням. Обґрунтуйте письмово методику проведення диктанту-алгоритму під час засвоєння нових знань з теми : «Відміни іменників».

2. Завдання практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Змоделюйте конспект інтегрованого уроку української мови в 10 класі (профільний рівень) на тему: Узагальнення й систематизація вивченого з теми «Іменник».

2. Змоделюйте конспект уроку-турніру для учнів 11-го класу (профільний рівень) на тему «Лексикологія і фразеологія».

3. Складіть план-конспект уроку узагальнення та систематизації вивченого з розділу «Морфеміка і словотвір», (тему оберіть самостійно за програмою), використовуючи інноваційні технології, інтерактивні методи навчання мови, вправи та завдання проблемно-пошукового характеру.

3. Завдання практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Розробіть роздатковий матеріал для поглиблення, узагальнення та систематизації знань учнів старшої школи профільного рівня з лексики та фразеології.

2. Доберіть тексти для редагування, вказавши, на якому уроці та з якою дидактичною метою їх можна використовувати.

3. Підготуйте розгорнутий конспект уроку узагальнення і систематизація вивченого на тему «Орфограми в префіксах і суфіксах» для учнів 10-го класу (профільний рівень).

4. Завдання теоретико – практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Охарактеризуйте дидактичний і виховний потенціал медіа. Виконайте аналіз шкільного підручника з української мови для учнів 10-11 класів (профільний рівень) на предмет наявності медіаінформації.

2. Поясніть методику проведення тестового контролю з української мови. Розробіть контрольні тестові завдання з розділу «Фонетика. Фонологія. Графіка. Орфоепія».

3. З'ясуйте, чому до ефективних засобів формування граматичної компетенції учнів профільного рівня належать граматичні (морфологічні й синтаксичні) вправи. Запропонуйте систему таких вправ, використання яких буде результативним на уроках української мови у 10 класі.

5. Завдання практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Підготуйте розгорнутий конспект уроку за однією з тем із розділу «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» для учнів 11 класу (профільний рівень) (тему, тип уроку студент обирає самостійно).

2. Підготуйте розгорнутий конспект уроку за однією з тем з розділу «Лексикологія» (тему, тип уроку студент обирає самостійно).

3. Підготуйте розгорнутий конспект бінарного уроку для учнів 10-11 класів (профільний рівень) (клас, тему, тип уроку студент обирає самостійно).

6. Завдання теоретико – практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Чинна програма з української мови (профільний рівень) посилює увагу вчителя до компетентнісного підходу, що передбачає формування мадіаосвітніх компетентностей. Розробіть фрагмент уроку для учнів 10-11 класів (профільний рівень) з використанням засобів медіаосвіти на етапі засвоєння нових знань. Які засоби медіаосвіти запропонуєте? Формування яких умінь і навичок передбачатиме їх використання на даному етапі уроку?

2. Яке значення для учнів має текстоцентричний підхід у процесі профільного навчання української мови. Запропонуйте систему текстуальних тренувальних вправ на подолання стилістичних помилок.

3. Для формування стійких граматичних, правописних, комунікативних умінь учнів 10-11 класів (профільний рівень) розробіть вправи, в яких будуть реалізовані внутрішньопредметні зв'язки морфології з орфографією, синтаксисом, стилістикою, риторикою. Доведіть ефективність таких вправ на уроках української мови.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №2
МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ

1. Завдання теоретико-практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Охарактеризуйте роботу над формуванням культури мовлення старшокласників. Наведіть приклади ситуаційних завдань, застосування яких сприятиме ефективному засвоєнню учнями мовленнєвого етикету під час складання власних висловлювань.

2. Доберіть у підручниках для 10-11 класів (профільний рівень) 3-4 вправи, що формують комунікативну вправність учнів і дайте їм методичну характеристику.

3. Яка роль стилістичних умінь і навичок у формуванні комунікативної компетенції учнів профільного рівня. Доберіть мовленнєві вправи на:

- оволодіння доречністю мовлення;
- виявлення та виправлення ненормативності мовлення.

2. Завдання практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Змоделюйте конспект уроку-диспуту для учнів 10-11 класів (клас, тему студент обирає самостійно).

2. Розробіть план-конспект уроку з теми «Меморія як система усного запам'ятовування промов», передбачивши застосування інтерактивних методів навчання.

3. Укладіть бібліографію статей про особливості навчання риторики в школі, опубліковані у фахових журналах («Дивослово», «Українська мова та література в школі», «Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах» тощо) за останні п'ять років.

3. Завдання практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Підготуйте розгорнутий конспект уроку розвитку мовлення для учнів 10 класу профільного рівня (тему студент обирає самостійно).
2. Підготуйте методичний коментар для учнів 10-11 класів профільного рівня «Технологія підготовки промови».
3. На основі аналізу чинної програми з української мови (профільний рівень) виділіть мовленнєвознавчі поняття, які лежать в основі мовленнєвого розвитку учнів. Укладіть словникові статті до цих понять.

4. Завдання теоретико – практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Складіть висловлення рекомендаційного характеру з теми «Як уникнути конфлікту під час спілкування» (обсяг – 100–120 слів).
2. Поясніть чому навчання мовлення учнів спирається на психологічні й психолінгвістичні чинники.
3. Законспектуйте основні положення в роботах провідних учених-методистів про методику зв'язного мовлення (К. Ушинський, І. Срезнєвський, М. Рибникова, М. Львов, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, М. Пентилюк, М. Стельмахович та ін.).

5. Завдання практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Підготуйте повідомлення «Взаємозв'язок напрямів роботи з розвитку мовлення учнів».
2. Складіть план-конспект уроку формування рецептивного чи продуктивного мовлення учнів (тему, клас студент обирає самостійно).
3. Складіть конспект уроку для 11-го класу «Виступ на семінарах, зборах, конференціях».

6. Завдання теоретико – практичного характеру (одне завдання за вибором студента)

1. Які методи і прийоми роботи над культурою мовлення школярів сприятимуть реалізації комунікативної змістової лінії. Наведіть приклади.
2. Доберіть у підручниках для 10-11 класів профільного рівня 3-4 вправи, що формують комунікативну вправність учнів і дайте їм методичну характеристику.
3. Охарактеризуйте основні ознаки культури мовлення. Розробіть фрагмент уроку, спрямований на формуваннння стилістичних умінь і навичок та розвиток культури мовлення учнів 10-11 класів профільного рівня.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Метою контролю успішності науково-теоретичної та практичної методичної підготовки майбутніх вчителів української мови є виявлення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти знань теорії методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах, розуміння важливості теорії для планування та проведення навчально-виховної роботи в загальноосвітніх закладах й обсягу вмінь поєднувати набуті знання для вирішення практичних завдань навчання української мови.

Критерії оцінювання:

Оцінка **«відмінно»** (A/ 90-100 балів) виставляється за:

– правильне та повне розкриття змісту матеріалу з поставленого питання;

– те, що у відповіді на теоретичне питання висвітлюється не тільки теоретичний матеріал, різні погляди вчених на певну проблему, а й влучні приклади;

– вільне володіння професійною термінологією;

– самостійну впевнену та творчу діяльність;

– послідовний, логічний, обґрунтований, безпомилковий виклад матеріалу;

– уміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати;

– уміння використовувати отриманні теоретичні знання.

Оцінки **«добре»** (B/ 82-90); **«дуже добре»** (C/75-81) виставляється за:

– правильне та повне розкриття змісту матеріалу з поставленого питання;

– правильну творчу діяльність щодо застосування окремих темі розділів дисципліни;

– те, що у відповіді на теоретичне питання висвітлюється не тільки теоретичний матеріал, різні погляди вчених на певну проблему, а й влучні приклади;

– вільне володіння професійною термінологією;

– послідовний, логічний, обґрунтований, безпомилковий виклад матеріалу;

– уміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати;

– уміння використовувати отриманні теоретичні знання;

– незначні, не грубі фактичні, граматичні помилки.

Оцінки **«задовільно»** (D/ 69-74); **«достатньо»** (E/ 60-68) виставляється за:

– знання і розуміння тільки основного програмового матеріалу;

– те, що у відповіді на теоретичне питання висвітлюється тільки теоретичний матеріал, не розкриваються різні погляди вчених на певну проблему, або не наводяться влучні приклади;

– спрощений виклад матеріалу;

– суттєві помилки.

Оцінка **«незадовільно»** (F/ 1-59) виставляється за:

– незнання і нерозуміння основного програмового матеріалу;

– спрощений виклад матеріалу;

– те, що у відповіді на теоретичне питання висвітлюється неповністю теоретичний матеріал, не розкриваються різні погляди вчених на певну проблему, не наводяться влучні приклади;

– суттєві помилки.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота											**ІНДЗ**	**Підсумковий контроль**	**Всього**
МД 1											**МД 2**		
Змістовий модуль І					**Змістовий модуль ІІ**								
Т 1	Т 2	Т 3	Лб 1-2	Лб 3	Т4	Т 5	Лб 4	Лб 5	Лб 6-7	Тест			
5	**5**	**5**	**10**	**5**	**5**	**5**	**5**	**5**	**10**	**10**	**15**	**15**	**100**

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка за національною шкалою**	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	*для заліку*
90 – 100	відмінно	зараховано
82 – 89	добре	
75 – 81		
69 – 74	задовільно	
60 – 68		
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Актуалізація (*лат. actualis – дійсний, справжній*) **опорних знань** – методичний прийом, який використовується у навчальній діяльності на етапі підготовки учнів до свідомого засвоєння нового матеріалу і передбачає максимальну опору на активну розумову діяльність школярів із метою первинного узагальнення відомих понять і нової інформації.

Аспект (*лат. aspectus – погляд*) **навчання мови** – погляд, з якого сприймають або оцінюють певне явище, предмет, дію.

Аудіювання *(лат. audio – чую, слухаю)* – розуміння сприйнятого на слух мовлення.

Бесіда – метод навчання, за якого вчитель, опираючись на наявні в учнів знання і досвід, з'ясовує, пояснює, розповідає, узагальнює, ставить питання, організовує роботу з підручником, інструктує, контролює виконання завдань із метою ефективнішого засвоєння нових знань чи повторення і перевірки навчального матеріалу.

Вибірковий диктант (*лат. dictare – повторювати*) – вид слухового або зорового диктанту, що передбачає запис тільки тих слів, словосполучень, речень, у яких є орфограми (граматичні форми) на виучуване правило.

Вибірковий переказ – вид переказу, що передбачає переказ одного-двох порушених у тексті питань або переказування певного уривка, епізоду.

Виховна мета уроку – мета, яку реалізують шляхом добору навчального матеріалу (текстів, ілюстрацій, малюнків ситуацій тощо), в якому відображені загальнолюдські моральні цінності і який спрямований на формування національної свідомості, розуміння законів рідної мови й суспільства, пов'язаний із провідними ідеями мовознавчої науки, що дає змогу учням усвідомити історію розвитку мови, засвоїти багатство виражальних засобів.

Вільний диктант – вид диктанту, завдання якого – навчити школярів правильно визначати в тексті основну думку, ділити текст на частини тощо.

Внутрішньопредметні зв'язки – зв'язки між різними мовознавчими темами, розділами, що забезпечують системність засвоєння мови, формування комунікативних умінь і навичок.

Говоріння – продуктивний вид мовленнєвої діяльності, що передбачає висловлення людиною власних думок або ретранслювання чужих в усній формі.

Граматичний (*грец. grama – літера, написання*) **розбір** – специфічний прийом вивчення граматики, який сприяє засвоєнню й систематизації основних ознак морфологічних та синтаксичних одиниць.

Граматичні помилки – помилки, допущені учнями в усному й писемному мовленні, пов'язані з неправильним використанням словозміни та словосполучень.

Гуманізація (*лат. humanus, від homo – людина*) **освіти** – посилення спрямованості освіти на формування особистості, активне засвоєння в школі моральних норм, вироблених людством протягом багатовікової історії.

Гуманітаризація (*лат. humanitas – людство*) **освіти** – визначення предметів гуманітарного циклу серед інших шкільних дисциплін як найважливіших і найбільш значущих для формування особистості.

Дидактика (*грец. didaction – повчальний)* – розділ педагогіки, що розробляє теорію навчання й виховання в процесі навчання.

Дидактичний матеріал з української мови – вид навчального матеріалу (звуки, які виділяють у потоці мовлення й розглядають як фонетичні одиниці мови, окремі слова, словосполучення, речення, тексти), який використовують із певною метою, наприклад, для демонстрування функції мовних одиниць у мовленні, мовного розбору, навчання орфографії й пунктуації та ін.; завдання, переважно індивідуального, диференційованого характеру, які пропонують учням для виконання: картки з вправами, питаннями й завданнями різного характеру, картки з текстом для лінгвістичного аналізу й коментування, трансформації тексту, ілюстрації й репродукції, картки для бесід і творів тощо; вид методичного (навчального) посібника для вчителя, що пропонує завдання для певного класу або з відповідного розділу.

Дидактичні ігри – ігрові ситуації, які використовуються у навчально-виховному процесі з метою розвитку інтелекту, пізнавальної активності, творчого мислення учнів і спонукають їх до самостійного пошуку наукової інформації.

Диктант – прийом організації навчальної діяльності на уроці, оснований на адекватному писемному відтворенні сприйнятого на слух тексту або окремих його елементів.

Динамічні (*грец. dynamicos – сильний*) *таблиці* – рухомі таблиці, що дають змогу вчителеві унаочнити лінгвістичні процеси, зміни в системі мовних явищ, сконцентрувати увагу учнів на найважливіших властивостях матеріалу.

Дискусія (*лат. discussion – розгляд, дослідження*) – усна (писемна) форма організації мовлення, у процесі якої розглядають протилежні позиції; комунікативна взаємодія групи учнів, організована для обміну думками, обговорення спірного питання.

Диспут (*лат. disputo – досліджую, сперечаюсь*) – форма організації попередньо підготовленого публічного обговорення складного суперечливого питання (про переглянутий кінофільм, виставу тощо), під час якого наявні різні (іноді протилежні) погляди.

Диференційоване (*лат. diferentia – різниця*) **навчання мови** – навчання, що виявляється у варіантності змісту навчання, використанні різних за ступенем складності та мотиваційним спрямуванням завдань, застосуванні групової, парної форм роботи.

Діалог *(грец. dialogos – бесіда, розмова)* – вид усного мовлення; результат взаємного (колективного) мовленнєвого процесу, ланцюг відносно коротких словесних акцій і реакцій; мовленнєвий акт, у якому говоріння і слухання – нерозривно пов'язані види мовленнєвої діяльності.

Евристична *(грец. heurisko – знаходжу, відкриваю)* **бесіда** – метод (прийом) навчання, коли в процесі взаємодії вчитель і учні ставлять запитання з виучуваної теми, обмінюються думками, завдяки чому роблять певні висновки й узагальнення.

Засоби навчання української мови – навчальний матеріал, що становить зміст навчання: моні поняття і терміни шкільної програми, їх визначення, правила, приклади мовних одиниць, ужитих у текстах вправ і завдань, тексти для аналізу; методи і прийоми навчання, спрямовані на засвоєння мовної теорії і формування комунікативних умінь і навичок; організація навчально-виховної роботи, зокрема таких її форм, як система уроків, лабораторні та семінарські заняття, екскурсії, позакласні і позашкільні заняття, самостійні домашні заняття тощо.

Зв'язне мовлення – мовленнєва діяльність, що становить єдине самостійне ціле, передає завершену думку і членується на частини; у

лінгводидактиці – діяльність мовця, процес вираження думки; висловлювання, текст, продукт мовленнєвої діяльності; назва розділу методики розвитку мовлення: методика переказів, творів та інших творчих робіт.

Зміст курсу української мови – система знань, умінь і навичок, визначених програмою і підручником.

Знання – перевірений суспільно-історичною практикою і підтверджений логікою результат процесу пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини у вигляді уявлень, понять, суджень, теорій.

Інтегрований *(лат. integrare – відновлювати)* **урок** – урок, на якому вивчають складні питання, що є предметом розгляду різних навчальних дисциплін, наприклад, мови й літератури, мови й історії, літератури та образотворчого мистецтва, меншою мірою мови й математики, мови й географії.

Інтерактивне *(лат. inter – між і actio - дія)* **навчання** – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожен учасник навчального процесу відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Інтерактивний метод – посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу крізь призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності, що реалізується у процесі інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації учнів.

Комунікативна *(лат. comuniction – зв'язок, повідомлення)* **компетентність** *(лат. comptens – належний, відповідний)* учителя – сукупність сформованих професійних знань, комунікативних та організаторських здібностей, здатності до самоконтролю, емпліцитної культури вербальної та невербальної взаємодії.

Комунікативна компетенція – здатність користуватися мовою залежно від ситуації, особлива якість мовленнєвої особистості, набута в процесі спілкування або спеціально організованого навчання.

Комунікативна ситуація – ситуація мовлення, ситуативний контекст мовленнєвої взаємодії, що виникає в реальному житті або який моделюють на уроці з певною дидактичною метою.

Комунікативно- діяльнісний підхід – підхід до навчання мови, що полягає в організації навчання, коли засвоєння мови відбувається безпосередньо в процесі комунікативної (реальної або модельованої)

діяльності з метою оволодіння комунікативними вміннями й навичками.

Контрольний диктант – вид слухового диктанту, який проводять із метою перевірки знань і навичок учнів, виявлення прогалин в опрацюванні певного матеріалу; одна з найбільш поширених форм перевірки засвоєння граматико- правописних знань, умінь і навичок учнів; засіб не тільки контролю, а й навчання.

Курс української мови – цілеспрямована система виховних і пізнавальних можливостей української мови.

Лінгводидактика *(грец. lingua – мова і грец. didaktikos – повчальний)* – загальна теорія навчання мови; фундаментальна частина методики, в якій досліджують закономірності засвоєння мови, вирішують питання змісту курсу на основі лінгвістичних досліджень, вивчають труднощі засвоєння матеріалу та їх причини, визначають принципи і методи, форми і засоби навчання мови.

Медіаосвіта – це навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа, розглядуваних як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці.

Мета уроку – передбачення результату роботи на уроці, на досягнення якого спрямована діяльність учителя й учнів; прагнення вчителя до зразкової діяльності на уроці.

Методи *(грец. methodos – спосіб пізнання)* **навчання** – спосіб дослідження мовних явищ, за допомогою якого реалізуються освітня, виховна, розвивальна, контрольно-корекційна тощо функції навчання.

Мовленнєва компетенція – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

Мовленнєвий етикет – мікросистема національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, дотримання або припинення спілкування.

Мовленнєві вміння – уміння аналізувати тексти-взірці різних типів і стилів мовлення, визначати функції мовних одиниць у тексті, створювати власні висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації.

Мовна особистість учителя-словесника – особистість, що досконало знає мову, володіє нею як засобом спілкування, самотворення, самоствердження і самореалізації в суспільстві; поважає рідну мову, яка для неї є частиною світогляду та

світосприйняття; за будь-яких ситуацій спілкування виявляє україномовну стійкість.

Мовні уміння – готовність до виконання теоретичної або практичної дії на основі засвоєних знань із мови, яка виявляється у процесі спостереження над мовними явищами, виконання різних видів розбору, списування з певними завданнями, конструювання слів, словосполучень і речень.

Модуль – логічно завершена частина навчального матеріалу, що обов'язково передбачає наявність етапів контролю знань та вмінь учнів; основною структурною одиницею є навчальний модуль, який утворюється на основі зв'язку між тематичним змістовим модулем та формою його презентації.

Мотивація *(лат. motus – рух)* – система мотивів або стимулів, що спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки.

Навички – дії, складові яких у процесі формування автоматизуються і які розвиваються на основі застосування знань про відповідний спосіб дії шляхом цілеспрямованого планомірного тренування.

Навчальна мета уроку – мета, спрямована на засвоєння лінгвістичної теорії, вироблення системи мовних і мовленнєвих умінь та навичок.

Навчальна програма – документ, що визначає мету й завдання курсу, обсяг і систему знань, коло умінь і навичок з української мови, які мають обов'язково отримати учні в процесі навчання.

Навчальний диктант – вид диктанту, що допомагає виявити рівень засвоєних знань учнів і який проводять з навчальною метою.

Навчальний переказ – вид переказу, що передбачає з'ясування рівня сформованості навичок і вмінь учнів здійснювати аналіз тексту з погляду доцільності використання виражально-зображальних засобів, визначати тему й основну думку тексту, комунікативний намір автора, переказувати зв'язні висловлювання.

Навчальний твір – самостійна письмова робота учня, у якій викладено його думки, переживання, міркування; вид письмових вправ.

Наочність – принцип дидактики, відповідно до якого навчання грунтується на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються учнями; засіб навчання мови, наприклад, таблиці (демонстраційні, порівняльні, узагальнювальні, текстові, словникові, динамічні), схеми-моделі, картини, малюнки тощо.

Нестандартний урок – урок, що має довільну структуру, не відповідає стандартним типам, якому притаманні оригінальність, незвичність, підвищена емоційність.

Обладнання уроку – спеціально дібрані навчальні посібники, словники, дидактичний матеріал, апаратура тощо, які відповідають темі й необхідні для роботи учнів на уроці.

Опис – тип мовлення, що передбачає розкриття ознак предмета (постійних, однорідних) у різній послідовності залежно від мети висловлювання, композиційної структури, теми і плану тексту.

Оцінювання – визначення й вираження в умовних знаках ступеня засвоєння учнями знань, умінь та навичок відповідно до вимог шкільних програм, рівня дисципліни та старанності.

Переказ – вид роботи з розвитку мовлення, що передбачає відтворення змісту сприйнятого на слух або прочитаного тексту.

Підсумок уроку – етап уроку, на якому учні усвідомлюють вивчене в узагальненій формі, поєднують нове в системі знань, умінь і навичок.

Пояснювальний диктант – вид диктанту, при якому учні спочатку записують текст, відтак пояснюють (коментують) наявні в ньому орфограми і пунктограми.

Принцип навчання – вихідне положення теорії і практики навчання. Виокремлюють загально дидактичні принципи, на яких ґрунтуються цільовий , змістовий, діяльнісний та результативний компоненти освіти; лінгводидактичні, тобто основні положення функціонально-технологічної організації навчання мови, які основані на загальнодидактичних принципах, та власне методичні, що випливають із специфіки навчання предмета.

Проблемна ситуація – ситуація, яка виникає, коли в учнів для успішного розв’язання певного пізнавального (пошукового) завдання не вистачає потрібних знань; суперечність між тим, що учні знають, і тим, що вони повинні знати; своєрідна рушійна сила навчального процесу, завдяки якій виникають умови для активного засвоєння учнями нового матеріалу.

Проблемне навчання – навчально-виховна система, в якій постійно створюють проблемні ситуації.

Програмоване навчання – метод навчання української мови, що виконує навчальну і контрольовану функції, забезпечує постійний зворотний зв’язок, індивідуалізує процес навчання, розвиває навички самостійної роботи.

Проєкт – у філологічній освіті – продукт, презентований учнем (групою учнів) за наслідками його (їхньої) самостійної творчо-пошукової роботи, який має різні види (лінгвістичний, культурологічний, груповий, міжпредметний, інтерактивний, креативний тощо).

Професійна мовнокомунікативна компетенція компетенція вчителя-словесника – наявність в особистості професійно-комунікативних умінь спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом дидактичного дискурсу, репрезентувати нормативні та доступні для сприйняття навчальні тексти; здатність розв'язувати комунікативні завдання в ситуаціях професійного спілкування.

Рефлексія *(лат. reflexus – відбиття)* – самоаналіз, самооцінка учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії; актуалізація педагогом і учнями своїх знань, досвіду діяльності в педагогічній ситуації.

Робота над помилками – робота, спрямована на попередження й усунення помилок, допущених у письмовій роботі, повторення правил, на які було зроблено помилки, закріплення матеріалу на майбутнє.

Розвивальна мета уроку – мета, що передбачає розвиток умінь переносу знань і навичок у нову ситуацію на основі проблемно-пошукової діяльності, мовної інтуїції, фонетичного й інтонаційного слуху, логічного викладення думок, інтелектуальних і пізнавальних здібностей (слухової й зорової, оперативної та тривалої пам'яті, довільної та мимовільної уваги, уяви тощо), психологічної готовності до спілкування в різних ситуаціях.

Розвивальне навчання – спрямованість принципів, методів і прийомів навчання на досягнення найбільшої ефективності засвоєння мови і розвитку мовлення; формує мисленнєві і мовленнєві здібності, сприяє розвитку мовної і мовленнєвої компетенції.

Роздум – тип мовлення, оснований на виявленні причинових зв'язків, основна мета якого – ствердження або обґрунтування тези за допомогою аргументів.

Розповідь – тип мовлення, в основу якого покладено часові відношення, розвиток подій, процесів; повідомлення про дії предмета у певній послідовності.

Словниковий диктант – вид диктанту, який складається з окремих слів. Виокремлюють такі його види: попереджувальний,

пояснювальний, вибірковий, розподільний, вибірково-розподільний, творчий, словниково-смисловий.

Стислий переказ – вид переказу, що передбачає визначення у сприйнятому тексті найсуттєвішого, головного, лаконічне, стисле передавання основного змісту тексту.

Твір – вид письмової роботи з розвитку зв'язного мовлення, що передбачає самостійний виклад учнями думок, міркувань.

Творчий диктант – вид диктанту, під час написання якого учні вносять у диктований текст конкретні зміни, указані вчителем.

Творчий переказ – вид переказу, у який учні вносять певні зміни, визначені вчителем.

Текст (лат. textum – тканина, сплетіння) – закінчений твір, що має внутрішню структуру, певну побудову та є продуктом монологічного або діалогічного мовлення, вираженим в усній чи писемній формі.

Текстоцентричний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток мовленнєвих умінь та навичок на текстовій основі.

Тест – завдання стандартної форми, виконання якого повинно виявити певний рівень знань, умінь і навичок, зокрема уміння слухати, сприймати і запам'ятовувати почуте (аудіювання), читати текст, відтак відтворювати в усній чи писемній формі (говоріння і письмо).

Технічні засоби навчання – сучасне обладнання навчального процесу, що дає змогу впливати на зорові, слухові аналізатори учнів, реалізувати принципи наочності, емоційності в навчанні, посилювати інтерес учнів до навчання з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Технологічний підхід до уроків української мови в школі – організоване застосування на уроках української мови комплексу педагогічних та авторських педагогічних технологій, які забезпечують формування комунікативної компетенції учнів.

Технологія уроку – система змісту, форм, методів та засобів навчання і виховання щодо конкретної триєдиної мети, яку вчитель реалізує на уроці з урахуванням технічних можливостей, учнівського потенціалу, спрямовує на досягнення певного розвитку школярів.

Типологія уроку – класифікація уроків залежно від певних ознак (навчальної мети, етапів пізнання, ступеня сформованості умінь і навичок тощо). Типи уроків розглядають як цілісну систему.

Уміння – здатність незалежно виконувати певні дії на основі набутих знань і навичок.

Усні вправи – вправи, спрямовані на формування умінь і навичок усного мовлення учнів.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА..... 3
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ..... 4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ..... 5
СПИСОК НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ..... 8
ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ..... 12
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)»..... 13
МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ..... 18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І-ІІ..... 18
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №1-2..... 22
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №3..... 22
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №4..... 23
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №5..... 24
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №6-7..... 25
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ..... 26
ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ..... 27
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ..... 29
СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ..... 33
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК..... 35

Навчальне видання

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)

Укладачі: Коваль В.О., Маслюк К.А.

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 10.11.2021 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 2,5
Тираж 100 прим. Замовлення № 2788

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com